

YOSHLARDA TOLERANTLIK DUNYOQARASHNI SHAKLLANTIRISHNING INNOVATSION USULLARI

Abdurahimova Dilfuzaxon Alievna

O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari Akademiyasi professori,

p.f.d.(DSc), professor

Burxanov Taxir Maxammatjonovich

O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari Akademiyasi dotsenti,

p.f.f.d.(PhD), dotsent

Ijtimoiy hamkorlik – murosafalsafasi. U xilma-xi fikr va qarashlarga ega bo'lgan, turli millat, irq va dinga mansub shaxs va guruhlarining umumiy maqsad yo'lidagi hamjixatligini ta'minlaydi. Natijada jamiyatda tinchlik – totuvlik va barqaro taraqqiyotning mustahkam kafolati vujudga keladi. Albatta, bunday darajaga erishish oson emas. Turli g'oyalarni bayroq qilib olgan kuchlarni yagona maqsad yo'lida birlashtirish g'oyat mushkul. Lekin Vatan ravnaqi, yurt tinchligi, xalq farovonligi maqsadga erishishni taqozo etadi. Qarashlar rang-barangligi, fikrlar xilma-xilligi, so'z va fikrlar erkinligi jamiyatni sog'lomlashtiruvchi va mustahkamlovchi o'ta muhim omillar. Biroq bu xayolga kelgan gapni aytish, ko'ngil tusagan ishni qilish, o'z manfaati uchun xamma narsaga tayyor turish degani emas. Erkinlikning o'zi esa anglab olingan zaruratdir. Demak, fikr erkinligi umummanfaat, umumjamiyat taraqqiyoti yo'lidagi sog'lom harakat, sog'lom fikr yuritish, iymon-etiqod yuzasidan ish tutishdir. Ulug' bobokolonimiz Abu Nasr Forobiy: "Agar fikrlari va harakatlari jamiyatga xizmat qilmaydigan bo'lsa, mamlakatni bunday kishilardang tozalash kerak"-deb bejizga aytmagan¹. Ming yillar mobaynida milliy davlatchiligimiz tarixiy tajribalarida sinovdan o'tgan bunday xulosalar xamon o'z qimmatini yo'qotmagan. Ular bugungi va ertangi

---

¹Миллий истиқлол ғояси ва миллий хавфсизлик – Т.:Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2007.Б.68

kunimiz uchun ham albatta xizmat qiladi. Bugun mustaqil O'zbekiston ijtimoiy plyuralizm, hayotni erkinlashtirish, mulkning turli shakllari teng huquqliligini huquqiy kafolatlash yo'lida yo'lidan bormoqda. Bunday jamiyatda esa turli ijtimoiy guruhlar, tabaqalar, sinflar bo'lishi muqarrar. Ularning o'z iqtisodiy va siyosiy manfaatlari bir-biridan muayyan darajada farq qilishi ham tabiiy. Aholining turli qatlamlari orasida ijobiy munosabatlar va o'zaro hamkorlikni yaxshilash jamiyatda barqarorlikni mustahkamlashga zamin yaratadi. Ijtimoiy hamkorlikni mustahkamlash hammaning, birinchi galda davlat va jamoat tashkilotlari hamda jamiyatning ilg'or vakillari bo'lmish ziyolilar zimmasiga katta mas'uliyat yuklaydi. Barchamiz Vatan ravnaqi, yurt tinchligi va xalq farovonligini ta'minlash, ijtimoiy hamkorlik muhitiga zarar yetkazishi mumkin bo'lgan har qanday xavf-xatarning oldini olish, ularni bartaraf etish uchun zarur chora – tadbirlarni ko'rmog'imiz darkor. Chunki shu aziz Vatan barchamizniki. Undagi g'am-tashvish, yutuq, kamchilik va muvaffaqiyatlar hammamizga tegishli.

Millatlararo totuvlik g'oyasi - umumbashariy qadriyat. U turli xalqlar birgalikda istiqomat qiladigan mintaq va davlatlar milliy taraqqiyotini belgilaydi, shu joyda tinchlik va barqarorlikning kafolati bo'lib xizmat qiladi. Bugun Yer yuzida 7 milliarddan ziyod aholi mavjud. O'zbekiston hududida esa 130dan ortiq millat va elat vakillari yashamoqda. Har bir millat yaratganning mo'jizasidir. Jahon dinlarining muqaddasa kitoblarida qayd etilishicha, Olloh aslida insonni bir ota-onadan yaratgan. Biroq u odamlarni bir-biri bilan muloqat qilish va tanishishlari uchun millatlarga ajratgan. Davlatlar bu borada ko'pmillatli (polietnik) va bimillatli (monoetnik) tarkibga ega bo'lib, biri-biridan o'ziga xosligi bilan farq qiladi. Har bir mamlakatda turli millat vakillarining mavjudligi azal-azaldan unga o'ziga xos tabiiy rang-baranglik baxsh etib kelgan. Har bir millatning umumiy manfaatlari bir-biriga zid kelib qolishi yoki uyg'un bo'lishi mumkin. Bunda muayyan mamlakatdagi milliy siyosat ahamiyatiga ega bo'ladi. O'zbekiston kabi polietnik mamlakatda turli millatlarning manfaatlarini uyhunlashtirish, ular orasida totuvlikni ta'minlash taraqqiyotning hal qiluvchi omillaridan biri hisoblanadi. Zero,

millatning istiqboli boshqa xalqlar va mamlakatlarning taraqqiyoti, butun jahondagi vaziyat va imkoniyatlar bilan ham bog'liq. Xalqimizning "Qo'shning tinch - sen tinch" degan maqolida aynan shu haqiqat nazarda tutilgan. Butun dunyo, ayniqsa qo'shni mamlakatlarda yashayotgan etnoslar orasida tinslik osoyishtalik, barqarorlik, hamkorlik, hamjixatlik teng huquqli munosabatlar bo'lmasa, ulardan hech biri o'zining porloq istiqbolini ta'minlay olmaydi.

Ta'kidlash joizki, bir mamlakat doirasida milliy manfaatlarni teng qondirish, ularning rivojini ta'minlash juda murakkab masala. Millattararo totuvlik g'oyasi ana shu masalani to'g'ri hal qilishga yordam beradi. Bu g'oya bir jamiyatda yashab, yagona maqsad yo'lida mehnat qilayotgan turli millat va elatlarga mansub kishilar o'rtasidagi o'zaro hurmat, do'stlik va hamjihatlikning ma'naviy asosidir. Bu g'oya har bir millat vakilining iste'dodi va salohiyatini to'la farovonligi kabi ezgu maqsadlar sari safarbar etadi. Shu bois mamlakatimizda ushbu g'oyani amalga oshirishga katta etibor berilmoqda. Bir necha ming yillik tariximiz guvohlik beradiki, olijanoblik va insonparvarlik, millatlararo totuvlikka intilish xalqimizning eng yuksak fazilatlaridan hisoblanadi. Bu borada an'analar avloddan avlodga avaylab o'tkazib kelinmoqda. Mustaqillik yillarida millatlararo totuvlik g'oyasi ilgari surilgani va amalda bunga erishilgani O'zbekiston rivojida qo'lga kiritilgan eng katta yutuqlardan biridir. Mamlakatimiz rahbariyati milliy masalani oqilona, xalqaro tamoyillarga mos yo'l bilan hal etish, millatlararo munosabatlarni uyg'unlashtirish chora-tadbirlarini ko'rdi. Bu borada konstitutsiyaviy talablar asosida ish tutildi. Yurtimizning ko'pmillatli xalqi ongida "O'zbekiston-yagona Vatan" degan g'oya asosida haqiqiy vatandoshlik tuyg'usini shakllantirish bu boradagi ishlarning muhim yo'nalishiga aylandi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 8-moddasida "O'zbekiston xalqini, milatdan qat'iy nazar, O'zbekiston Respublikasining tashkil etadi"ni, deb aniq belgilab qo'yilgan. "O'zbekiston xalqi tushunchasi mamlakatimizda yashab, yagona maqsad yo'lida mehnat qilayotgan turli millat va elatalarga mansub kishilar o'rtasidagi o'zaro hurmat, do'stlik va hamjixatlik uchun ma'naviy asos sanaladi. Bundan tashqari Konstitutsiyamizda

“O‘zbekiston Respublikasi o‘z hududida istiqomat qiluvchi barcha millat va elatlarning tillari, urf-odatlarini va an‘analarini hurmat qilishini ta‘minlaydi, ularning rivojlanishi uchun sharoit yaratadi”ⁱⁱ –deb ta‘kidlangan. Bu borada ko‘plab tadbirlar amalga oshirilmoqda. Xususan, 1992 yildayot milliy-madaniy markazlar faoliyatini muvofiqlashtirish va ularga ko‘maklashish maqsadida O‘zbekiston Respublikasi “Baynalminal madaniyat markazi” tashkil etilgani bunga misol bo‘ladi. O‘shanda 12ta milliy-madaniy markaz faoliyatini birlashtirgan mazkur jamoat tashkiloti ayni vaqtda 130 dan ortiq markazlar ishini muvofiqlashtirib turibdilatimizda istiqomat qilayotgan barcha millat va elatlarning o‘z ona tilida o‘qishi uchun keng imkoniyatlar yaratilgani, oliy o‘quv yurtlari va maktablarda bunga amal qilinayotgani, ko‘plab tillarda gazeta va jurnallar chop etilib, teleko‘rsatuv va radioeshittirishlar tayyorlanayotgani va shu kabi boshqa ishlar ham bu borada samarali faoliyatning yaqqol dalilidir. Qaerda millatlararo totuvlik g‘oyasining ahamiyati anglab yetilmasa, jamiyat xayotida turli ziddiyatlar, muammolar vujudga keladi. Ular tinchlik va barqarorlikka xavf soladi. Hozirgi kunda ayrim mintaqalarda sodir bo‘layotgan milliy nizolar shundan dalolat berib turibdi. Millatlararo totuvlik g‘oyasini amalga oshirishga g‘oya bo‘ladigan eng hatarli to‘siq tajavuzkor milatchilik va shovinizmdir. Bunday illat va zararli g‘oyaning tuzog‘iga tushib qolgan jamiyat tabiiy ravishda halokatga yuz tutadi. Bunga uzoq va yaqin tarixdan ko‘plab misollar keltirish mumkin. Masalan, fashizm g‘oyasi XXasda insoniyat boshiga avvalgi barcha asrlardagidan ko‘ra ko‘proq kulfat, ofat va bolshevizm, shovinizm, irqchilik g‘oyalarini tiriltirib, millatlararo totuvlik, hamjixatlik g‘oyasiga qarshi “salib yurishi” uyushtirishga urinayotgan kuchlar borligi barchamizni xushyor torttirishi lozim. Faqat millatlararo totuvlik g‘oyasiga tayanib, umumiy maqsadlar yo‘lida hamjixat bo‘li, Vatan ravnaqi, yurt tinchligi va xalq farovonligidek oliyjanob maqsadlarga erishish mumkin.

ⁱ Ўзбекистон Республикаси Қрнституцияси Т.Ўзбекистон 2023й.

ⁱⁱ Ўзбекистон Республикаси Қрнституцияси Т.Ўзбекистон 2023й.